

TEMA OM SAMENE

Et informasjonshefte til bruk i barnehagen

SÁMI OAHPAHUSRÁDDI
SÁMI OAHPPONEAVVOGUOVDDÁŠ
SAMISK UTDANNINGSRÅD
SAMISK LÆREMIDDELSENTER

Innhold

FORORD	3
INNLEDNING	4
1. DET SAMISKE FLAGGET	4
<i>Aktiviteter:</i>	<i>4</i>
2. SAMISKE KLESTRADISJONER	4
<i>Aktiviteter:</i>	<i>4</i>
3. SAMISK SPRÅK	5
<i>Aktiviteter:</i>	<i>5</i>
4. DUODJI (samisk husflid)	6
<i>Aktiviteter:</i>	<i>7</i>
5. NÆRINGER	7
<i>Aktiviteter:</i>	<i>7</i>
6. SAMEFOLKETS DAG	8
<i>Aktiviteter:</i>	<i>8</i>
7. LESE/FORTELE SAMISKE FORTELLINGER/EVENTYR	8
8. MATERIALER	8
<i>Adresser:</i>	<i>9</i>
LITTERATURLISTE	10
Vedlegg	15
Egne notater	29

FORORD

Samisk utdanningsråd er et rådgivende organ for Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet i spørsmål som gjelder opplæring og utdanning for den samiske befolkning.

Samisk utdanningsråds virksomhetsidé er å arbeide for at Samisk utdanningsråd skal være landets ledende organ i spørsmål som gjelder opplæring og utdanning for den samiske befolkning (jfr. Samisk utdanningsråds virksomhetsplan 1998).

Samisk utdanningsråd har hovedkontor i Kautokeino, og underkontor på Drag i Tysfjord og i Trondheim. Underkontorene skal dekke henholdsvis lulesamisk og sørsamisk område.

Samisk utdanningsråd har et vidt arbeidsfelt og et stort antall samarbeidspartnere, både institusjoner og enkeltpersoner. For mer informasjon se Samisk utdanningsråds webside: <http://www.sor.no>. Her finnes også våre læremiddelkataloger.

Etter at Rammeplan for barnehagen kom med et eget kapittel om samisk språk og kultur, har Samisk utdanningsråd fått mange henvendelser fra norske barnehager utenfor de samiske kjerneområdene med spørsmål om hjelp/informasjon i forbindelse med tema om samene. Derfor har Samisk utdanningsråd laget dette informasjonsheftet.

Barnehagene som har samene som tema bør konsentrere seg mest om samene i sitt nærområde/sin region. F. eks. barnehager i sør konsentrerer seg mest om sørsamene, barnehager i lulesamisk område legger mest vekt på lulesamene og barnehager i nord konsentrerer seg om nordsamiske forhold. I tillegg bør det også informeres om samer fra andre områder.

Samisk utdanningsråd håper dette informasjonsheftet vil komme til nytte.

Lykke til med arbeidet!

Samisk utdanningsråd 1999

INNLEDNING

Samene bor og lever i Norge, Sverige, Finland og Russland. Samene er en etnisk minoritet med eget språk, kultur og historie, samt eget bosettingsområde. I dag finnes det fast samisk bosetting fra Elgå i Norge og Idre i Sverige til de østre deler av Kolahalvøya. Området omfatter deler av Norge, Sverige, Finland og Russland og er ca. 1500 km langt og 300-400 km bredt (Kilde: "Samene — en håndbok"). I tillegg til dette sies det at Oslo er Norges største samekommune. Det nordsamiske området i Norge strekker seg fra Ballangen og nordover. Det lulesamiske området er fra Saltfjellet til Ballangen, mens det sørsamiske området strekker seg fra Saltfjellet til Engerdal. Kart som viser bosettingsområdet følger med som vedlegg.

FORSLAG TIL GJENNOMFØRING AV TEMA OM SAMENE/SAMISK KULTUR I BARNEHAGEN

1. DET SAMISKE FLAGGET

Flagget — et symbol for samene. Samene har ikke egen nasjonalstat, men er et folk som bor i fire land, Norge, Finland, Sverige og Russland. Se vedlegg.

Aktiviteter:

- *Vise flagget/Bilde av flagget — Forklare fargebruken og symbolene i flagget (se vedlegg). De samme fargene finnes i de samiske draktene/koftene.*
- *Fargelegge flagget. (Se vedlegg om det samiske flagget).*
- *Lage flagget i filt (lime eller sy).*
- *Kjøpe inn det samiske flagget.*

2. SAMISKE KLESTRADISJONER

Ulike områder har sine egne kofte/drakter.

Aktiviteter:

- *Vise bilder av forskjellige samiske klær (eks. same kofte, pesk, luhkká, skaller, luer, belter også videre (litteraturforslag: "Samisk husflid i Finnmark", "Norges bunader og samiske folkedrakter" eller "Vår folkedrakt — Sjøsamiske klestradisjoner).*
- *Låne en skoleutstilling fra Sámiid Vuorká Dávvirat/De Samiske Samlinger i Karasjok. Utstillingen viser klær, håndtverk (duodji) og lysbilder om samene.*
- *Klippe/fargelegge utklippsdukker m/drakter. (Selges på Samisk utdanningsråd)*
- *Lage en enkel dukke (se vedlagt bilde).*
- *Besøke eller invitere samer som har kofte på seg.*

Barnehagene kan kjøpe inn ulike samekofte og komse til dukkene som barna kan leke med. Se pkt. 8. Materiale. (Se filmen Gietkka/Komse, se litteraturliste).

3. SAMISK SPRÅK

I Norge er det samiske språket delt inn i tre hovedgrupper; nordsamisk, lulesamisk og sør-samisk. Samisk har mange dialekter. Noen dialekter er ganske like, men jo lenger fra hverandre folk bor, jo vanskeligere har de for å forstå hverandre. Grensene for de samiske dialektene (språkene) faller ikke sammen med riksgrensene.

Det samiske språket er et finsk-ugrisk språk. Samisk og finsk er nært beslektede språk. De har mange ord av felles opphav, men avstanden er i dag ganske stor.

Grenser for hovedgruppene av samisk språk vises bak i vedlegg.

I norsk grunnskole begynte man med samisk begynneropplæring i 1967. Som det første land vedtok Norge i 1990 at samisk språk skal være likestilt med norsk språk og at alle skal ha rett til opplæring i samisk.

Det nordsamiske alfabetet inneholder i tillegg til bokstavene i det norske alfabetet (bokstavene q, ø, æ, å brukes ikke) bokstavene; *á, č, đ, t, ŋ, š, ž*. Sørsamene bruker de samme bokstavene som finnes i det norske alfabetet.

Det lulesamiske alfabetet har disse bokstavene; *a, á, b, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, ŋ, o, p, r, s, t, u, v, æ (ä), å*.

- Á — uttales som norsk a i klappe.*
- Č — uttales som tsje*
- Đ — uttales som th i engelsk the*
- O — uttales som å*
- U — uttales som o*
- Š — uttales som sj i sjø*
- Ŋ — uttales som ng i østnorsk sang*
- Ž — uttales som dsj*
- T — uttales som th i engelsk think*

Aktiviteter:

Lære noen samiske ord og sanger

Eks. nordsamisk:

Mun = jeg

Mii du namma lea? = hva heter du?

Mu namma lea Elle = jeg heter Ellen

Buorre beaivi = god dag

Ipmil atti = god dag (når noen sier "buorre beaivi" til deg så svarer du "ipmil atti").

Bures = ved håndhilsing, og hvis det er lenge siden en sist møttes.

Eks. lulesamisk

Mån = jeg

Mij la div namma? = hva heter du?

Muv namma l ielli = jeg heter Ellen

Buoris uddni = goddag/godmorgen

Buoris = god dag ved håndhilsing, og hvis det er lenge siden

man har sett hverandre.

Hivás = farvel, lev vel

Eks. sørsamisk

Manne = jeg

Guktie dov nomme? = hva heter du?

Mov nomme Ealla = jeg heter Ella

Buerie biejjie = god dag

Buerie biejjie = god dag (svares ved gjenhilsning)

Buaregh = god dag ved håndhilsing

- *Synge Bæ, bæ lille lam på samisk /Bea, bea lábbážan (teksten er vedlagt).*
- *Synge sanger fra boka "Suga Suga Su" (se vedlagt litteraturliste).*
- *Lytte til samisk musikk/joik og synge og joike (se vedlagte litteraturliste).*
- *Se på videofilmen "Karius og Baktus" på samisk (Filmen kan leies på Samisk utdanningsråd). Filmen finnes på nord-, lule- og sørsamisk.*
- *Synge/leke "Bjørnen sover" på nord-, lule- eller sør samisk (se vedlagte tekst).*
- *Høre/lytte til samisk språk. Besøke steder der det snakkes samisk eller invitere samisktalende til barnehagen.*

Det finnes samiske barnehager over hele landet, fra Oslo i sør til Varanger i nord.

I enkelte norske barnehager gis det tilbud om morsmålstrening i samisk, og aktiviteter knyttet til samisk språk og kultur.

Rammeplanen for barnehagen har et eget kapittel om samisk språk og kultur. De samiske barnehagene/barnehager med samiske barn kan få et særskilt statstilskudd som skal dekke de ekstraavgiftene et samisktalende tilbud medfører (jfr. BFD Rundskriv Q—2/98 B).

På skolen undervises det i samisk som fag og samisk brukes også som undervisningsspråk i grunnskolen, videregående skole og høyskole. Samiske elever tilegner seg dobbel språkkompetanse i skolen. Elevene skal være tospråklige når de går ut av grunnskolen, kunne fungere på både norsk og samisk.

4. DUODJI (samisk husflid)

Duodji er tradisjonelt samisk håndverk/kunsthåndverk. Duodji har vært knyttet til produksjon av nødvendige bruksting for det daglige livet.

Klær, redskaper, bruksting, pyntegjenstander og framkomstmidler blir laget av emner og råstoff fra naturen, reinsdyret og husdyra. Eksempel på duodji er samekniven, guksi (trekopp), kaffeposer av skinn, klær (kofte, pesk, skaller, luer o.l).

Tradisjonelt har reindriftssamene tatt vare på og brukt alle deler av reinen, både til

matlaging og duodji. Samene har alltid vært glad i farger, noe som vises både på vottene, samekøftene, skallebåndene o.l.

Aktiviteter:

- *Se på duodji (bilder eller helst duodji i virkeligheten) (se bilde).*
- *Besøke museum eller noen som driver med duodji. Hvis noen av barna har duodji hjemme så kan de ta det med i barnehagen.*
- *Tegne/fargelegge/male bilder av samene, reinsdyr, lávvu eller duodji.*
- *Enkel fletting (litteratur: Samisk husflid i Finnmark).*
- *Sy småting av sisti (garvet reinskinn).*
- *Lage forskjellige ting av reinhorn, f.eks. gryte underlag/smykke eller nøkkelring (se bilde).*
- *Lage en liten lávvu (se bilde).*
- *Kjenne/lukte på reinskinn.*
- *Klippe skinn (sisti) og lage bilde (se bilde).*
- *Lage smykke/musikkinstrument av reinhorn/klauv (se bilde).*
- *Lage en liten samedukke (se bilde).*
- *Lage lådákmorra (en trekvist som brukes når man fletter band) og flette (se illustrasjon).*
- *Spille spillet "Duodje Memo", et spill med samisk husflid.*
- *Spillet kan lånes hos Samisk utdanningsråd eller kjøpes hos Nordiska museets forlag, Stockholm, tlf. (+46) 8 51 95 60 00.*

5. NÆRINGER

Tradisjonelt levde samene av jordbruk, fiske og reindrift. I dag er det samer i de aller fleste yrker.

Aktiviteter:

- *Besøke en samefamilie/reingjerde*
- *Være med på trekking av not*
- *Være med på fiske (både innlands- og sjøfiske)*
- *Besøke en bondegård*
- *Skjære sennagress*

- *Se på videofilmene:*
- *"Barnehagen ved slakteplassen" (se litteraturliste)*
- *"Toni och Anita snarar ripa" (se litteraturliste)*
- *"Kirsten och Inga-Elle skar skoho" (se litteraturliste)*
- *"Sara och Marja garvar skinn" (se litteraturliste)*
- *"Tove vaver en rana" (se litteraturliste)*
- *"Sápmi. Samene i Norge (se litteraturliste)*
- *"Sámi mánáid—TV NRK1/Samisk barne—TV NRK1 (se litteraturliste)*

- *“Sørsamisk gåetie/gamme blir bygd (se litteraturliste)*
- *“Med gress i støvlene” (se litteraturliste)*

- *Leke: Prøve å fange en “rein” med lasso. Kaste lasso på et reinhorn.*
- *Lage fiskebåt*
- *Lage fiskestang av en kvist, snøre og “krok” i enden. La barna fiske på kaia, i bekken eller søledammen.*

6. SAMEFOLKETS DAG

SÁMI ÁLBMOTBEAIVI (nordsamisk)

SÁMEÁLMMUGA BIEJVVE (lulesamisk)

SÆEMIEJ HEEVEHTTIMMIE BIEJJIE (sørsamisk)

SAMEFOLKETS DAG

6. februar er Samefolkets dag (ikke nasjonaldag). Dagen ble feiret første gang i 1993. Bakgrunn for dagen er at det første samiske fellesmøte ble holdt 06.02.1917 i Trondheim hvor både nord- og sørsamer deltok. Da Samefolkets dag ikke har lange tradisjoner feires dagen på ulike måter over hele landet. Dagen kan inneholde gudstjeneste, heising av det samiske flagget, fest med taler, musikk, sang; Samefolkets sang, joik, leker, god mat, også videre.

Aktiviteter:

- *Lage det samiske flagget (se vedlegg).*
- *Holde fest i barnehagen med sang/joik og samisk mat (se i kokeboken “Reinkjøttretter” eller boken “Samisk mat og kultur).*
- *Synge/lytte til Samefolkets sang (CD kan kjøpes/lånes på Samisk utdanningsråd).*
- *Delta på arrangementer hvis mulig.*

7. LESE/FORTELLE SAMISKE FORTELLINGER/EVENTYR

Se vedlagte litteraturliste.

Se på videofilmen “Áhkubiemmu” (kan leies på Samisk utdanningsråd). Nordsamisk tale, norsk tekst. Samisk eventyr dramatisert av en teatergruppe.

8. MATERIALER

Reinhorn og reinkjøtt kan kjøpes bl.a. hos Reinprodukter i Kautokeino, tlf. 78 48 73 50, Aage Pedersen AS, Deatnu/Tana, tlf. 78 92 86 76 og Fjellvilt AS, Brekkebygd, tlf. 72 41 33 03.

Reinskind, kofter, flagg, lasso, komse o.l. kan kjøpes/bestilles hos bl.a. Duodje Gávpi i Kautokeino, tlf. 78 48 63 08 og Kárášjoga duodjegávpi/Karasjok Husflidsentral A/L i Karasjok, tlf. 78 46 61 40.

Lávvu, dukkekofter, lasso, lassoringer, komse o.l. kan kjøpes/bestilles hos Venor, Kautokeino, tlf. 78 48 66 22

Skoleutstilling kan lånes fra:

Sámiid Vuorká Dávvirat/De Samiske Samlinger, 9730 Karasjok, tlf 78 46 99 50

FINNMARK KONTORSERVICE SELGER:

Samiske drakttyper. Demonstrasjonsbilder i farger med 11 ulike manns- og kvinnedrakter.
Samisk utdanningsråd 1999.

Samiske drakttyper. Utklippsdukker m/drakter. To dukkefigurer med 11 ulike utklippsdrakter
svarende til demonstrasjonsbildene. Til utklipping og fargelegging.
Samisk utdanningsråd 1999.

CD: Sámi soga lávlla/Samefolkets sang.

Adresser:

*Sámi oahpahusráddi/Samisk utdanningsråd
Bredbuktnesvn. 50
9520 KAUTOKEINO
Telefon 78 48 42 00
Telefax 78 48 42 42*

*Underkontor:
Sáme áhpadusráde/Samisk utdanningsråd (lulesamisk
område)
8270 DRAG
Telefon 75 77 37 65
Telefax 75 77 37 10*

*Saemien øøhphehtimmieraerie/Samisk utdanningsråd (sør-
samisk område)
Kløbuveien 196 B
7037 TRONDHEIM
Telefon 73 96 40 66
Telefax 73 96 48 22*

*Finnmark Kontorservice
9520 Kautokeino
Telefon 78 48 63 41
Telefax: 78 48 62 57
selger læremidler som er utgitt av Samisk utdanningsråd.*

LITTERATURLISTE

BØKER OM SAMISK KULTUR OG SAMFUNNSFORHOLD

- Hans Lindkjølen: "Samer i Norden" Tyri Norsk Forlag 1991
ISBN 82-7089-024-3
- Odd Mathis Hætta: "Samene — historie, kultur, samfunn" Grøndahl Dreyers forlag
1994
ISBN 82-504-2049-7
- Odd Mathis Hætta: "Samene — en arktisk urbefolkning" Davvi Girji o.s. 1992
ISBN 82-7374-038-2
- Aage Solbakk: "Samene — en håndbok" Davvi Girji 1995
ISBN 82-7374-202-4
- Reidar Erke/
Asle Høgmo: "Identitet og livsutfoldelse", Samisk utdanningsråd/Davvi Girji
1994
ISBN 82-7374-237-7
- Ørnulf Vorren/
Ernst Manker: "Samekulturen" Universitetsforlaget
ISBN 82-00-05021-1
- Per Lars Tønstad: "Urbefolkninger i Nord" Davvi Media 1988
ISBN 82-7374-030-7
- Thorbjørn Storjord: "Samene i Nord-Salten - lulesamisk historie og kultur"
ISBN 82-90537-52-2
- Thorbjørn Storjord: "Lulesamiske eventyr og sagn" Bodø lærerhøgskole 1991
ISBN 82-7524-001-8
- Anny Haugen: "Samisk husflid i Finnmark" Landbruksforlaget 1987
- Tidskriftet "Ottar" nr. 165/1987 Sami duodji, Tromsø museum
- Heidi Fossnes: "Norges bunader og samiske folkedrakter" Cappelen 1993
ISBN 82-02-13874-4
- Elsa Aira/Karin
Tuolja/Anna-Lisa
Pirtsu Sandberg: "Julevsáme gárvo — Lulesamiska drakter", Ájtte, Jokkmokk
1995
Kan også bestilles hos "Almuen Antikvariat", Mosjøen
- Marit G. Bongo "Reinkjøttretter" Kokebok for reinkjøtt.
Boka kan bestilles fra Reinkjøtt-Marked, Stornes, 9520 Kautokeino
- Ardis Kaspersen: "Samisk mat og kultur" Landbruksforlaget 1997
ISBN 82-529-2229-5

Gry Fors/Ragnhild
Enoksen: "Vår folkedrakt — Sjøsamiske klestradisjoner" Sámi instituhtta/
Davvi Girji 1991
ISBN 82-7334-111-7

Samisk utdanningsråd: "Mu govvasátnegirji"/"My picture dictionary"
"Muv gávvábáhkogirjje"/"Guvvieh-baakoegærja"
Sámi oahpahusráđđi/Samisk utdanningsråd 1997.
Billedordbok/barnebok på nord-, sør- og lulesamisk, samt engelsk.
ISBN sørsamisk utgave 82-91047-49-9.
ISBN lulesamisk utgave 82-91047-48-0
ISBN nordsamisk utgave 82-91047-47-2.
ISBN engelsk utgave 82-91047-61-8.

Kirsti Birkeland: "Kilden" Cappelen 1993
ISBN 82-02-14365-9

SAMISKE BARNEBØKER PÅ NORSK

Mikal Urheim: "Tre samiske beretninger" Th. Blaasværs Forlag 1991
ISBN 82-90537-38-7

Annuka og
Samuli Aikio: "Jenta som ble til ei gulland" Gammelt samisk folkeeventyr.
Universitetsforlaget 1982
ISBN 82-00-06359-3

Bodil Hagbrink: "Barna i Kautokeino" Aschehoug 1978
ISBN 82-03-09510-0

Bodil Hagbrink: "Hjemme på vidda" Aschehoug 1992
ISBN 82-03-11107-6

Kirsti Birkeland: "Stalloer tror at månen er et bål" 25 sørsamiske eventyr. Cappelen
1986
ISBN 82-02-10654-0

Rauna Paadar Leivo: "Våren kommer til Sameland" Davvi Media o.s. 1988
ISBN 82-7374-043-9

Zacharias Topelius/
Veronica Leo: "Sampo Lappelill" Det Norske Samlaget 1984
ISBN 82-521-2456-9

Gunvor Stornes: "Anne og Laila på fisketur" Norsk Barneblads Forlag 1983
ISBN 82-7095-044-0

Bodil Cappelen: "Modige Marja" Davvi Girji o.s. 1994
ISBN 82-7374-216-4

- Inger Margrethe
Olsen: "Noaide-Biehtár" Davvi Girji o.s. 1991
ISBN 82-7374-113-3
- Inger Margrethe
Olsen: "Noaide-Liissá" Davvi Girji o.s. 1994
ISBN 82-7374-211-3
- Marry A. Somyby:
ISBN 82-424-0104-7 "Solens datter" Carlsen Forlag 1990
- Inger Tapio:
ISBN 82-7374-044-7 "Johan" Davvi Media o.s. 1988
- Boris Ersson/
Birgitta Hedin: "Vi er samer — Samebarn fortel" Tiden Norsk Forlag
ISBN 82-10-01610-5
- John T. Solbakk/
Annette Giertsen/
Siv-Ingvild Larsen: "Maya Sámi" Davvi Girji o.s. 1994
ISBN 82-7374-205-9
- "JOY! Illu! PA OCTb!" DAT 1995, Barnetegninger fra hele Arktis
ISBN 82-90625-25-1
- Barn i reindriften + CD (joik)
- Elisabeth Utsi
Gaup: "Suga Suga Su" DAT O.S 1989 Nordsamisk sangbok + kassett
ISBN 82-90625-07-3
- Balto/Johansen/
Solbakken: "Lávláгат ja luodit" Davvi Girji O.S. Nordsamisk sangbok +
kassett
ISBN 82-7374-287-3
- Sigga Duolja-
Sandström: "Biejvve baktá muv". Lulesamisk sanghefte + CD,
Sameskolstyrelsen Jokkmokk 1991
ISBN 91-7716-031-2
- Paul Gælok: "Harŋá boade gáddáj". Lulesamisk sangbok.
ISBN 82-90537-35-2
- Ella Holm Bull: "Laavlomh maanide". Sørsamiske sanger for barn. Idut 1997.
- Karen Marie
Eira Buljo: "Bli med Inga Karine til reinflokken" Landbruksforlaget 1997
ISBN 82-529-2066-7

Heather Amery/
Stephen Cartwright: "Mu vuosttaš sátnegirji"/"Min første ordbok". Teknologisk forlag. Samisk utdanningsråd 1997. Billedordbok med nord samisk og norsk tekst. ISBN 82-513-0138-6.

Heather Amery/
Stephen Cartwright: "Vuosttaš 100 sáni". "Muv vuostasj 100 bágo". "Voestes 100 baakoeh". Mine 100 første ord på nord-, lule- og sørsamisk. Billedordbok.
Samisk utdanningsråd
ISBN nordsamisk 82-91047-53-7.
ISBN lulesamisk 82-91047-52-9.
ISBN sørsamisk 82-91047-51-0.

Heather Amery/
Stephen Cartwright: "Mu vuosttaš duhát sáni". "Muv vuostasj tuvsán bágo". "Mov vuostes 1000 baakoeh". Mine første tusen ord på nord-, lule- og sørsamisk. Billedordbok.
Samisk utdanningsråd/Fonna forlag 1996/1998.
ISBN nordsamisk 82-513-0138-6.
ISBN lulesamisk 82-91047-80-4.
ISBN sørsamisk 82-91047-79-0.

Bodil Cappelen: "Pingvinen Pu" Davvi Girji o.s.

VIDEOFILMER MED NORSK/SVENSK TALE/TEKST

Sápmi — Samene i Norge. Norsk tale — 34 minutter.

En fortelling om samisk reindrift gjennom åtte årstider. Norsk tekst — 54 minutter.

Barnehagen ved slakteplassen. Norsk tale — 10 minutter.

Med gress i støvlene. Svensk tale — 10 minutter.

Johan Isak tamjer en hark. Svensk tekst — 30 minutter.

Toni och Anita snarar ripa. Svensk tekst — 30 minutter.

Kirsten och Inga-Elle skar skoho. Svensk tekst — 30 minutter.

Sara och Marja garvar skinn. Svensk tekst — 30 minutter.

Tove vaver en rana. Svensk tekst — 30 minutter.

Sámi mánáid—TV NRK1/Samisk barne—TV fra NRK1 Norsk tekst — ca. 15 min

Sørsamisk gåetie/gamme blir bygd. Norsk/sørsamisk tale

Karius og Baktus. Nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk tale — ca. 15 min.

Sørsamene. Norsk tale — 45 minutter. Det norske filminstitutt.

Gietkka/Komse — 42 minutter. Det norske filminstitutt.
Samisk utdanningsråd har denne videoen kun på samisk, men norsk utgave av filmen kan leies hos Norsk filminstitutt, tlf. 22 47 45 50.

Áhkubiemmu. Nordsamisk tale/norsk tekst. To deler á 15 min.

CD/KASSETTER

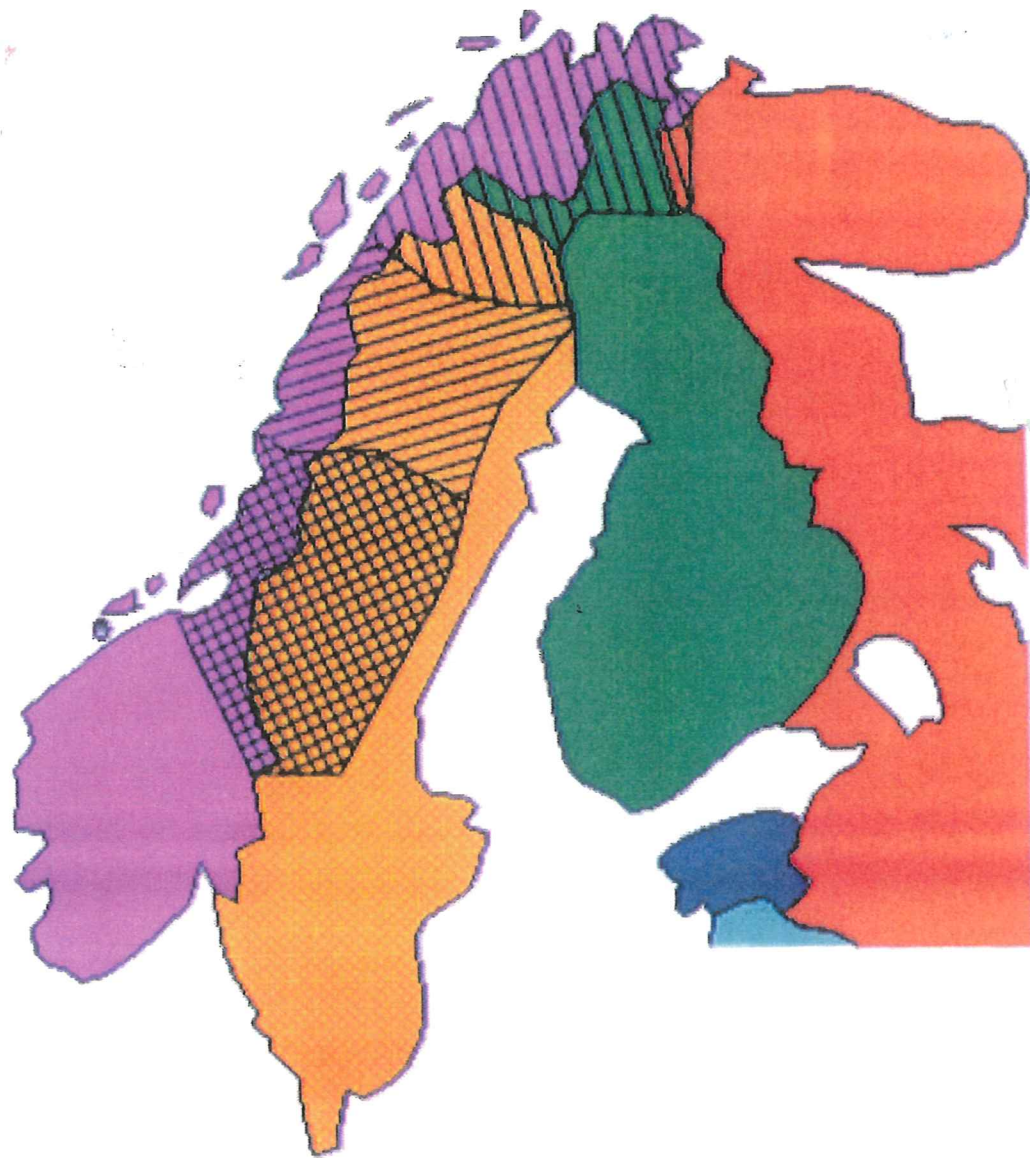
- Mari Boine Persen, Ánte Mikkel
Gaup/Anders Porsanger: "Mín máilmmis". Davvi Media o.s. 1986. Idut
- Haldis Balto, Randi Johansen
Øyfrid Solbakken: "Lávláгат ja luodit". Davvi girji o.s. 1994 Kasset +
sangbok.
- Elisabeth Utsi Gaup: "Suga Suga Su". DAT O.S. 1989 + Sangbok
- Marie Kemi/Anne Kristine Gaup/
Lennart Kullgren: "Mun gal máhtán". Idut 1994
- Johan Anders Bæhr: "Máhkarávju" DAT 1992 (Tradisjonell joik)
- Inga Juuso: "Ravddas ravdi". DAT 1991 (Tradisjonell joik)
- Elen Inga E. Sara/Ole L. Gaino/
Inga G. Törnensis/Mathis M. Gaup: "Luodis luhtái". Idut 1992 (Tradisjonell joik)
- Sámediggi/Sámeskuvlastivra/
Sámi oahpahusráddi: "Sámi soga lávlla" (Samefolkets sang)
- Ella Holm Bull: "Laavlomh maanide" (sørsamiske sanger for barn).
Idut 1997.
- Ella Holm Bull: "Jávle-laavlomh". Julesanger på sørsamisk, Idut 1996.
- Sigga Duolja-Sandström:
Sameskolstyrelsen 1991. "Biejvve báktá muv". Lávlomgirjje. Sangbok + CD.

Videofilmene, CD, kassetten og enkelte av bøkene kan barnehager med samiske barn låne/leie hos Samisk utdanningsråd. Det er 4 ukers lånetid på bøker og 2 ukers leietid på filmer. Filmene koster kr. 30,- pr.stk. å leie, mens det er gratis å låne bøker/kassetter/CD hos oss.

RUNDSKRIV

BFD — Rundskriv Q—2/98 B Statstilskudd til drift av barnehager i 1998.

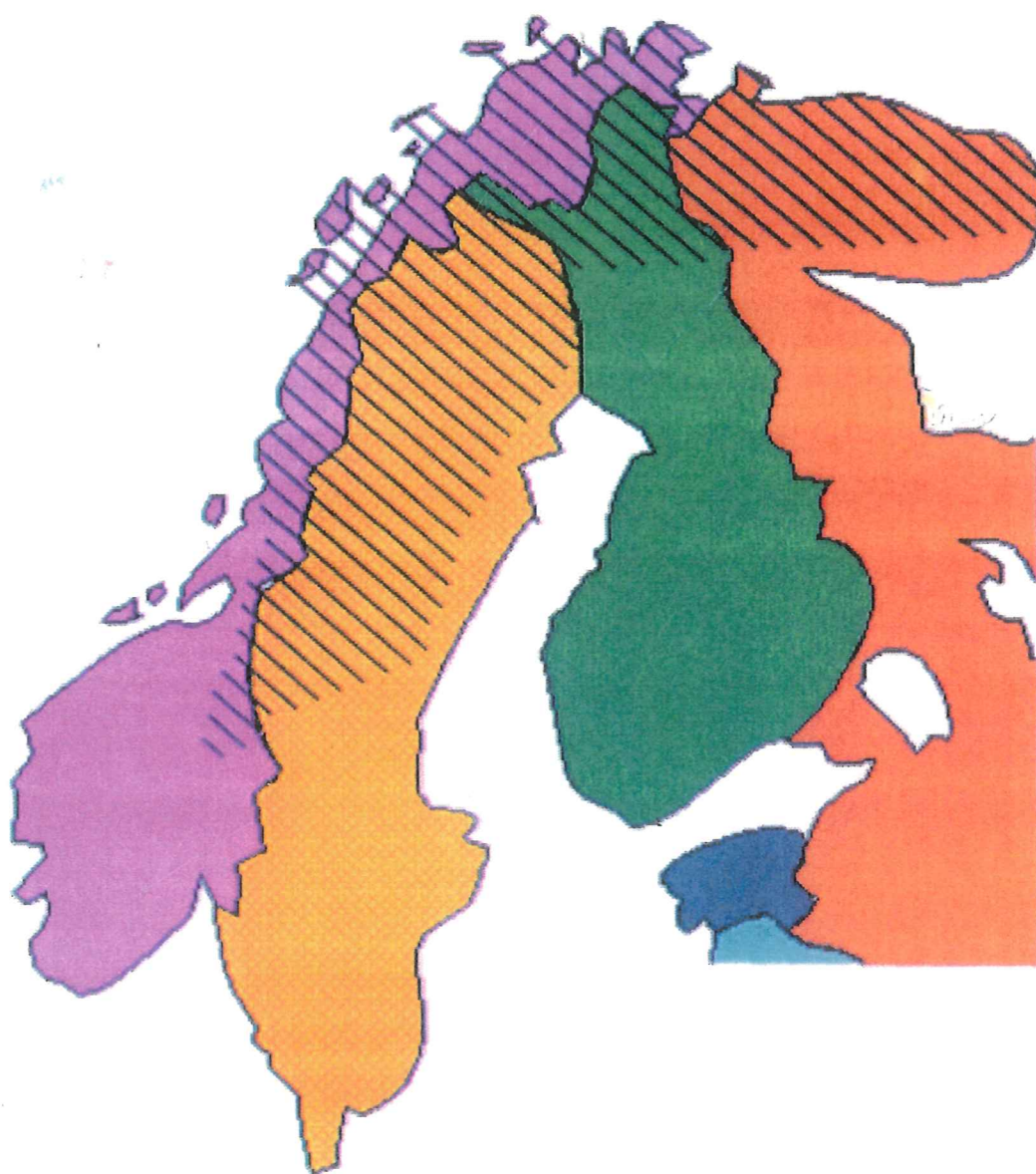
Vedlegg

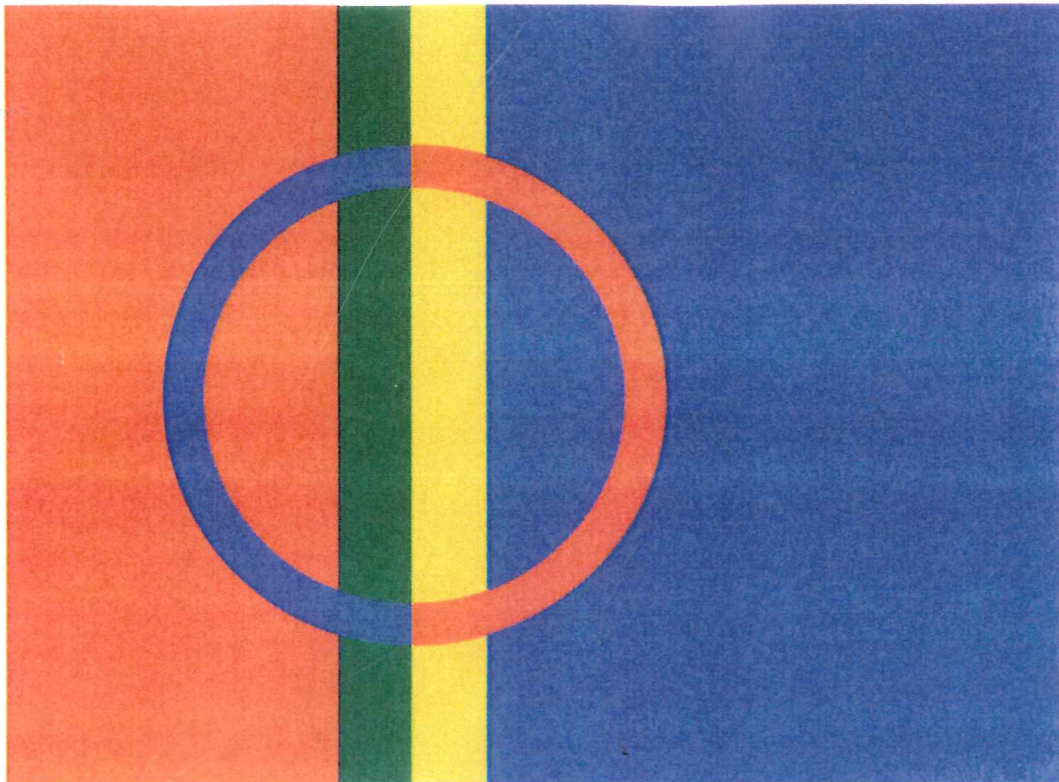
Språkgrupper

- Sørsamisk
- Lulesamisk
- Nordsamisk

Vedlegg

Skravert område viser samisk bosetting

SAMEFLAGGET

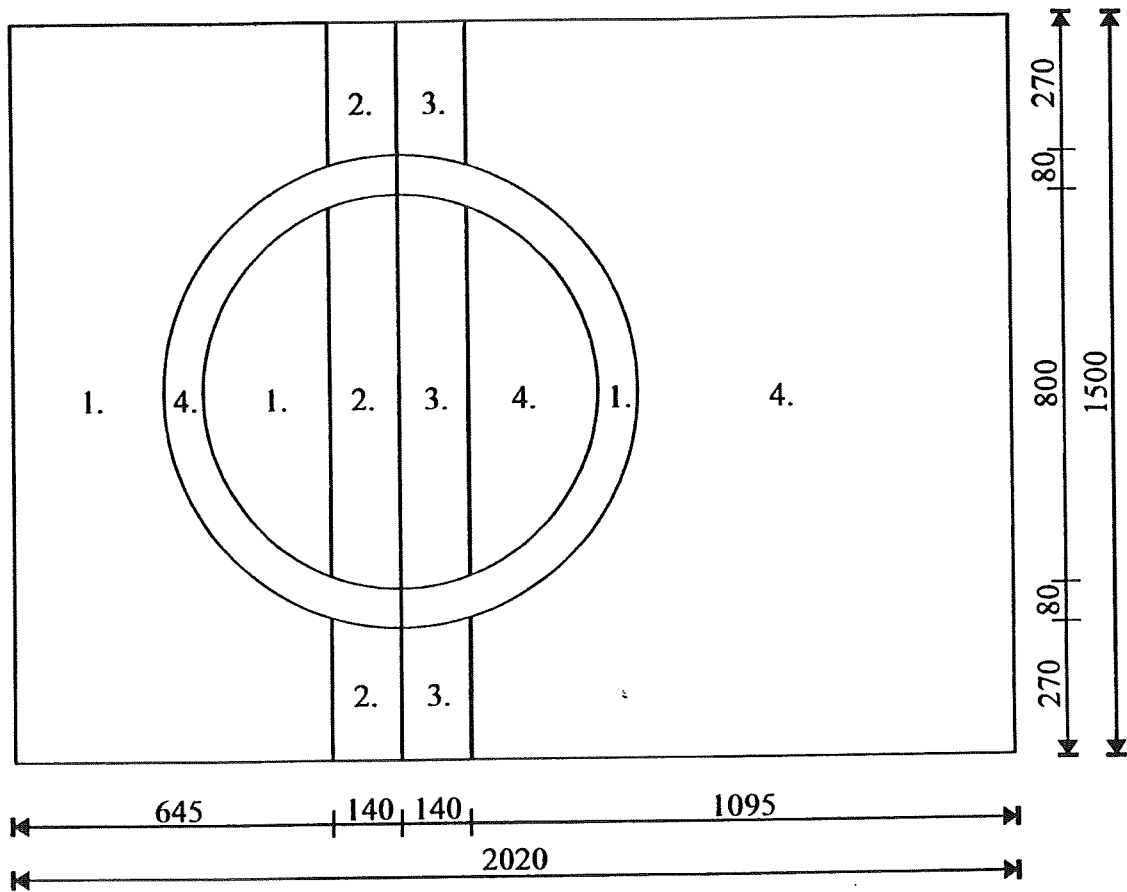
Det samiske flagget ble godkjent på Samenes 13. konferanse i Åre 15.08. 1986.

Det var utlyst som konkurranse, hvor det kom inn mange forslag. Vinneren ble forslaget laget av kunstneren Astrid Båhl fra Skibotn. Hovedmotivet er hentet fra runebommen og fra diktet "Beaivvi bártnit", av sørsamen Anders Fjellner (1795—1876). Fjellner fremstiller samene som solens sønn og datter.

Flaggets sirkel forestiller sola (rød) og månen (blå).

Flagget har de samiske fargene: rødt, grønt, gult og blått.

Vedlegg

Flaggets farger.

Pantone Color

1. rød:

2. grønn:

3. gul:

4. blå:

Formula guide:

Pantone 485 C

Pantone 356C

Pantone 116 C

Pantone 286 C

Vedlegg

SAMISKE FLAGGDAGER

De samiske flaggdagene er valgt på Samenes 15. konferanse i Helsinki i 1992, og på Samenes 16. konferanse i Murmansk i 1996.

6. februar

Samefolkets dag

Det første samiske fellesmøtet ble holdt 6.2. 1917 i Trondheim, hvor både nord- og sørsamer deltok. Dette var første gang samer fra forskjellige områder kom sammen for å fremme same-saker.

2. mars

Sametinget ble opprettet

Sametinget i Finland ble åpnet 2. mars 1996

25. mars

Marimesse (Mariedagen)

Tradisjonell samisk høytidsdag. Man kan også følge Marimessen i de respektive land.

24. juni

St. Hansdagen

Offisiell høytidsdag. Man kan også følge St. Hansdagen i de respektive land.

9. august

FN's internasjonale urfolksdag.

De Forente Nasjoner har vedtatt at 9. august er den internasjonale urfolksdagen.

15. august

Sameflaggets godkjenningsdato og Isak Sabas fødselsdag.

Det samiske flagget ble godkjent 15. august 1986 på Samenes 13. konferanse i Åre. Isak Saba ble født 15. august 1875 i Nesseby, Varanger.

18. august

Samerådet ble opprettet

Samerådet ble offisielt opprettet 18. august 1956 på Samenes 2. konferanse i Karasjok.

26. august

Sametinget ble opprettet

Sametinget i Sverige ble åpnet 26. august 1993.

9. oktober

Sametinget ble opprettet

Sametinget i Norge ble åpnet 9. oktober 1989.

9. november

Sameparlamentet ble opprettet

I Finland ble det gitt forordning om Samisk Parlament 9. november 1973.

Sameflagget kan brukes offisielt som andre nasjonalflegg i spesielle høytidssammenhenger. De respektive lands regler om flagging gjelder i de forskjellige land.

Samefolkets sang

SAMENES NASJONALSANG

Samenes 13. konferanse i Åre i 1986 godkjente Isak Sabas "Sámi soga lávlla" som samenes offisielle nasjonalsang. Oversatt fra samisk til norsk av Jacob Børretzen.

Samenes 15. konferanse i Helsinki i 1992 godkjente Arne Sørli's melodi som den samiske nasjonalsangens offisielle melodi.

1.

*Langt mot nord under Karlsvognen
sakte stiger Samelandet:
Vidde seg bak vidde strekker,
sjø ved sjø hvor øyet rekker.
Lier, åser, snaue rabber
hever seg mot himmelbrynet.
Elver bruser, skoger suser,
stålgrå, steile fjell-nes skyter
mot det ville hav seg ut.*

2.

*Vintertid med storm og kulde,
snefokk uten mål og måte.
Sameslekten dog av hjertet
henger med sitt hjem og yrke.
For en vandrer månen skinner,
nordlys flimrer, stjerner tindrer.
Reingrynt høres mellom krattet,
sus og brus fra sjø og slette,
pulkestøy langs vintervei.*

3.

*Og når sommersolen gyller
fjell og skoger, hav og strender,
fiskere i gullglans gynger,
gynger i stilt på hav og innsjø.
Gyllent glinser svømmefugler
og som sølv de store elver.
Staker glimter, årer glitrer,
Folket under sang det farer
gjennom stiller, stryk og foss.*

4.

*Samelandets ætt og stamme
utholdt har og tålt så mange
herjingstokter, bannskaps-handler,
frekke falske skattefuter.
Hill deg, seige samestamme!
Hill deg, fredens rot og flamme!
Aldri er der kamper kjempet,
aldri broder-blod har runnet
i den stille sameslekt.*

5.

*Våre fedre før har seiret
over dem som urett øvet.
La oss også motstå, brødre,
dem som vil oss underkue!
Solens sønners seige avkom!
Aldri skal du overvinnes
om ditt gyldne språk du vokter,
husker dine fedres tale:
Sameland for samene!*

Vedlegg

GUOVŽA OADĐÁ (“Bjørnen sover” på nordsamisk)

:/:Guovža oadđá, guovža oadđá
liegga biejustis.
Son ii bahá leat gal,
jos mii váruhit fal.
Muhto eat mii, muhto eat mii
luohte sutnje gal. :/:

BIERNNA OADÁ (“Bjørnen sover” på lulesamisk)

:/:Biernna oadá, biernna oadá
ietjas guorátjin.
Ij la sán náv moarrá
beru dán i bávte.
Ij val diede, ij val diede.
Ale jáhke dal! :/:

DUVRIE ÅARA (“Bjørnen sover” på sørsamisk)

:/:Duvrie åara, duvrie åara
jijtse gaavmosne.
Åroeh dellie sjeavehth
aellieh duvriem neerreth.
Duvrie åara, duvrie åara
jijtse gaavmosne. :/:

Til sørsamisk ved Ella Holm Bull

Vedlegg

BEA, BEA LÁBBÁŽAN (“Bæ, bæ lille lam på nordsamisk)

Bea, bea lábbážan
lea go ullu dus?
lea, lea, mánážan
njeallje seahka mus
Gákti áhččasat
ja gákti eatnásat
ja guovttit suohkut vel unna
vielljažii

BÄ, BÄ LIPPATJAM (“Bæ, bæ lille lam” på lulesamisk)

Bä, bä lippatjamle gus dujna ullo?
Gal lea manatjam
vuossa dievva gåjt!
Gabddas ajttjasit,
ja gabddas äddnasit
ja guovte skuoba
unna viljatjij.

Til lulesamisk: Sigga Sandström

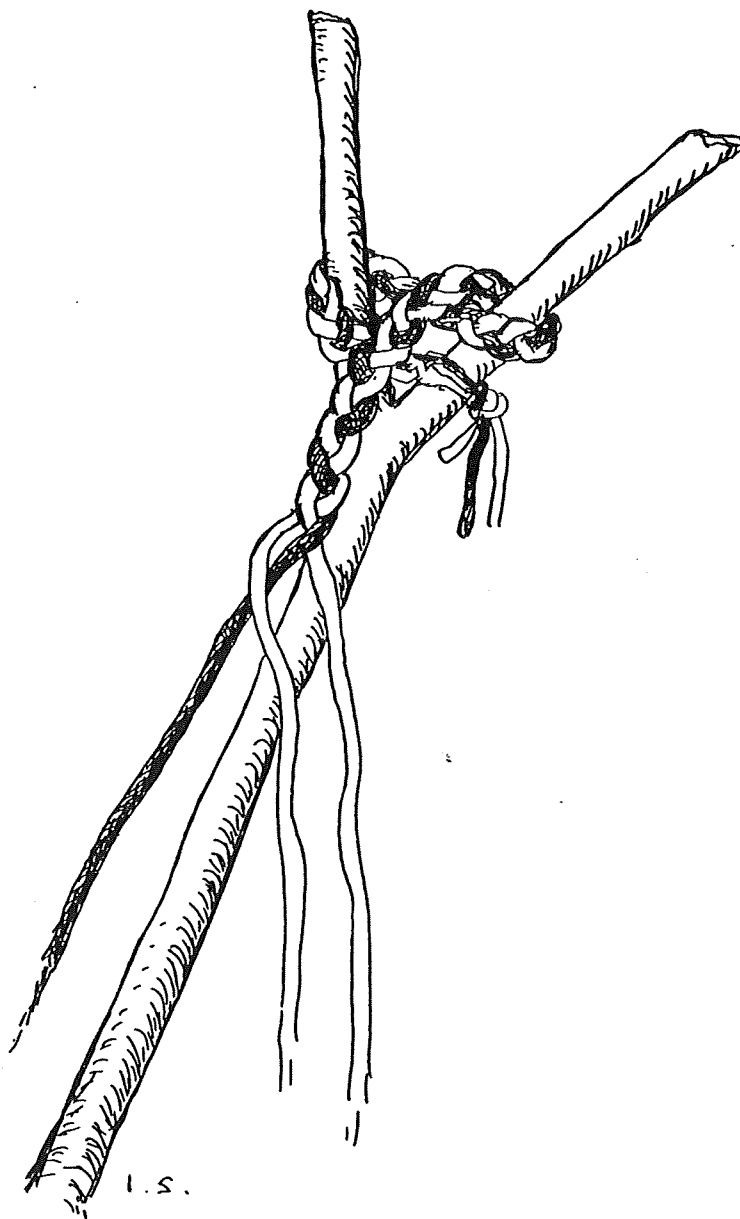
BAE, BAE VEELKES SIRVE (Bæ, bæ lille lam på sørsamisk)

Bae, bae veelkes sirve
mahnaan álloeh dov?
Jeavoe onne maana
voesse dieves lea.
Aejleges gapta aehtjese,
tjiddtjese seamma aaj
jih göökt' paar guapah
mov onne viellese.

Til sørsamisk: Lajla Fjällgren

Vedlegg

Lådåkmorra er laget av en bjørkekvist (barken er tatt av). Tradisjonelt brukes den til fletting av skobånd og snorer. Holdes mot magen/midjen.

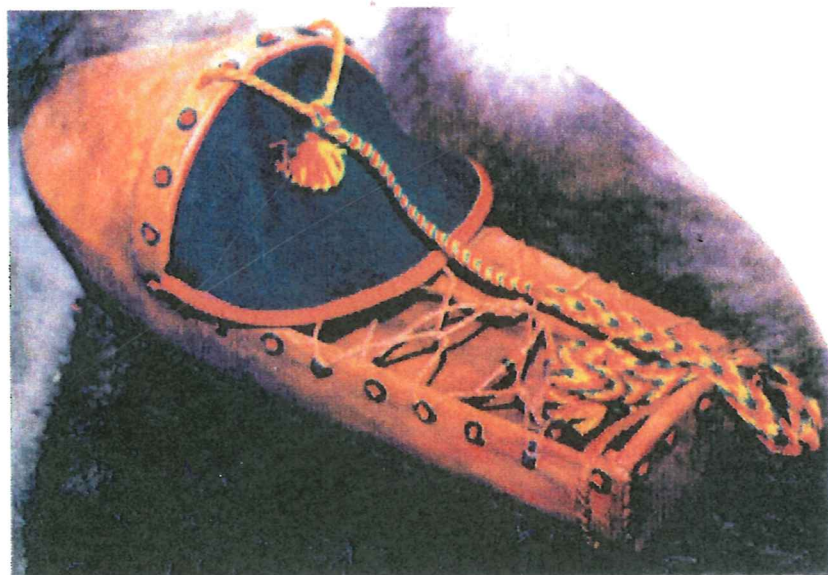
De yngste kan begynne med vanlig 3-tråders fletting. Eksempel på ting en kan lage:

- *hårbånd*
- *armbånd*
- *bånd med dusk i den ene enden*
- *skulderreim til veske o. l.*

Vedlegg til 4. Duodji - se på duodji

Sekk, guksi, kaffepose

Komse (sørsamisk)

Dukker med sørsamisk kofte

Vedlegg til 4. Duodji

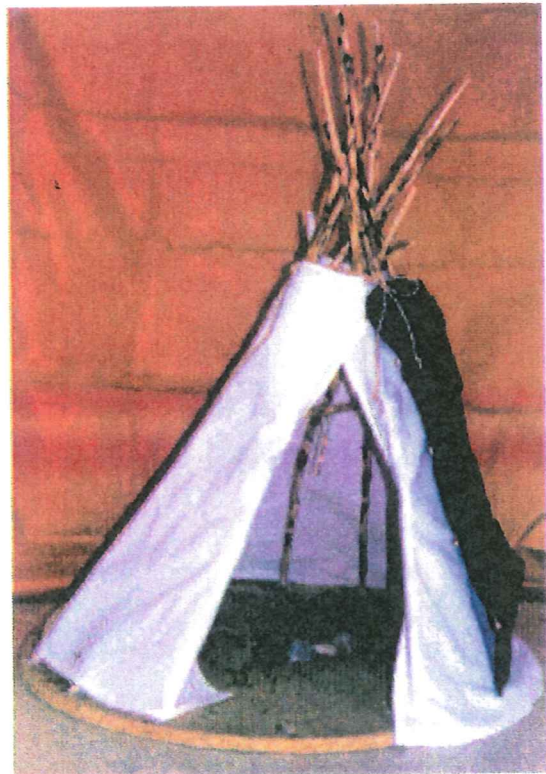
Lage en liten samedukke

Klippe skinn (sisti) og lage bilde

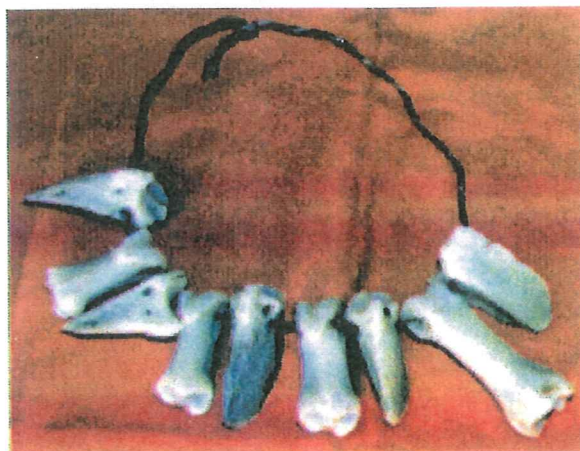
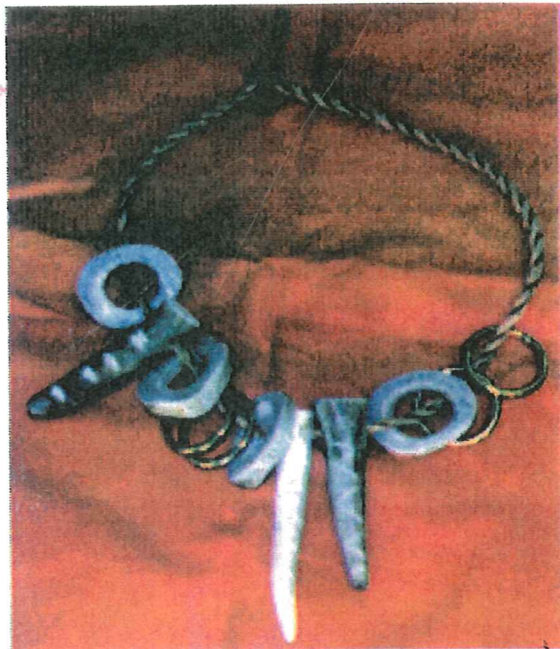
Vedlegg til 4. Duodji

Lage en liten lavvu

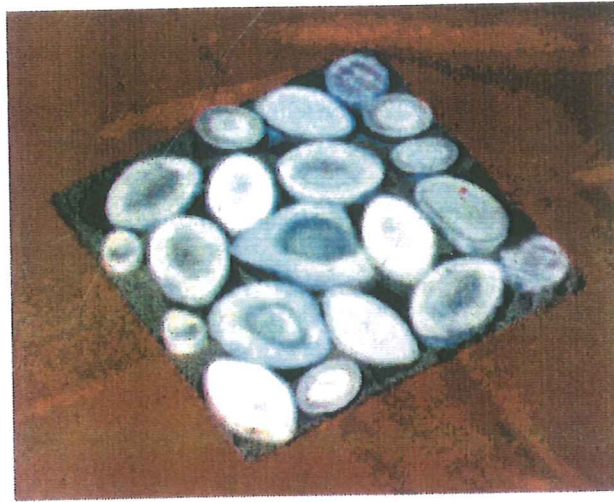
Væneegg til 4. Duodji

Lage smykke/musikkinstrument av reinhorn/klov

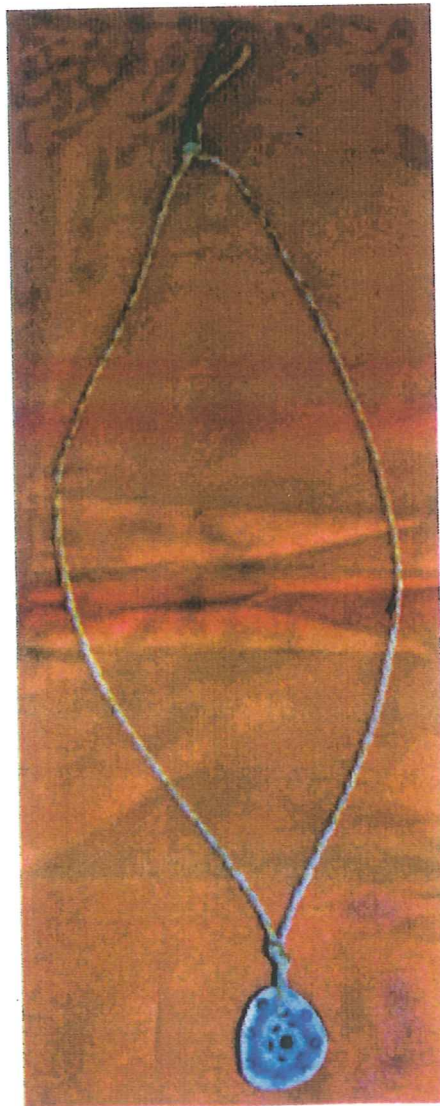

Vedlegg til 4. Duodji

Lage forskjellige ting av reinhorn

Gryteunderlag

Smykke

Egne notater

Egne notater